

Osaaminen näkyväksi vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksissa

ARJEN KANSALAISTAITOJEN OSAAMISMERKIT

1. Osaamismerkkien tausta ja tarkoitus

Arjen kansalaistaidot näkyviksi osaamismerkkien avulla!

Arjen kansalaistaitojen osaamismerkkiperhe on suunnattu käytettäväksi aikuisten maahanmuuttaneiden lukutaitokoulutuksissa vapaan sivistystyön piirissä. Osaamismerkit tukevat opiskelijaa tavoitteellisen työskentelyn harjoittelussa.

Arjen kansalaistaitojen osaamismerkkien tarkoituksena on

- 1) tuoda osaaminen näkyväksi opiskelijalle ja muille,
- 2) auttaa opiskelijaa voimaantumaa ja motivoitumaan opiskeluun sekä
- 3) toimia opetuksen ja jatkuvan arvioinnin työkaluina.

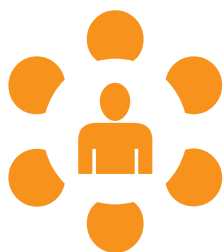
Tässä oppaassa käydään aluksi läpi osaamismerkkiperheen jäsenet, esitellään merkkin sisältämät osaamistavoitteet ja annetaan ohjeita merkkin myöntäjille. Tämän jälkeen esitellään sitä, millä eri tavoin merkit voidaan myöntää sekä annetaan vinkkejä osaamismerkkien käyttöönottoon opiskelijaryhmissä. Oppaan lopussa on yhteenvetotaulukko, josta löytyy lisäksi vinkkejä sille, miten eri teemoja voi koulutuksissa käsitellä.

Osaamismerkkien sisältöjä määrittelee *Vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelmasuositus (OPH 2017¹)*. Osaamismerkkien edustamat osaamistavoitteet pohjaavat etenkin opetussuunnitelmasuosituksen lukuihin 7.2 Yhteiskuntataidot ja kulttuurintuntemus ja 7.3 Opiskelu- ja itsearviointitaidot.

Arjen kansalaistaitojen osaamismerkkiperheeseen kuuluu viisi eri merkkiä. Ensimmäisen merkin saavat kaikki, jotka osallistuvat opiskeluun. Kolme seuraavaa merkkiä myönnetään opetussuunnitelmasuosituksen tavoitteiden pohjalta muodostettujen osaamisten perusteella. Viides merkki kokoaa aikaisemmat suoritukset. Osaamismerkin saadakseen opiskelijan täytyy saavuttaa kaikki kyseisen merkin osaamistavoitteet. Tavoitteisiin liittyvää osaamista voidaan kuitenkin osoittaa monin eri tavoin.

1 www.oph.fi/download/189615_vapaan_sivistystyon_lukutaitokoulutuksen_opetussuunnitelmasuositus_2017.pdf

2. Arjen kansalaistaitojen osaamismerkkiperhe

OSALLISTUVA OPPIJA

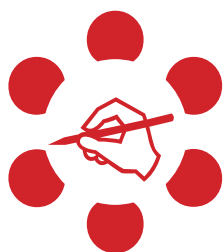
Osaamismerkkin saaja on osallistunut lukutaitokoulutukseen. Koulutus on järjestetty vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelmasuosituksen mukaisesti.

Osaamismerkkin saaja osaa

- sitoutua koulutukseen osallistumalla säännöllisesti *sen tapaamisiin* ja *eri toimintamuotoihin*.

Ohje merkin myöntäjälle:

Osaamismerkkin saaja on osallistunut säännöllisesti lukutaitokoulutukseen eri oppimisympäristöissä, kuten luokkahuoneessa sekä vierailuilla paikallisissa yhdistyksissä ja harrastustoiminnassa. Osallistuva oppija voi olla ensimmäinen myönnettävä merkki ja se voidaan myöntää kurssin ollessa vielä käynnissä. Merkin voi esimerkiksi myöntää silloin, kun kurssista on käyty puolet ja osallistuja on ollut pääsääntöisesti paikalla eri toimintamuodoissa.

OSAAVA OPPIJA

Osaamismerkkin saaja on harjoitellut koulutuksessa erilaisia opiskelutaitoja. Merkin tavoitteet liittyvät vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelmasuosituksen *opiskelu- ja itsearviointitaitojen* sisältöihin.

Osaamismerkkin saaja osaa

- toimia eri opiskeluympäristöissä,
- kuvata ja arvioida omaa osaamistaan sekä
- suunnitella tulevaisuuttaan opettajan tai opinto-ohjaajan kanssa.

Ohje merkin myöntäjälle:

Merkin voi myöntää, kun jokainen kolmesta tavoitteesta on saavutettu. Osaamista voi osoittaa eri tavoin.

- Opiskelija osaa **toimia eri opiskeluympäristöissä** esimerkiksi olemalla aktiivinen opetustilanteissa, tekemällä annetut tehtävät koulussa ja kotona, ilmoittamalla poissaoloista sekä huolehtimalla, että opiskelutarvikkeet ovat mukana.
- **Oman osaamisen kuvaamiseen ja arviointiin liittyvän osaamisen** voi osoittaa esimerkiksi kertomalla suullisesti, hymiöillä tai muita merkkejä hyödyntämällä mitä osaa ja mitä ei osaa, tai tekemällä portfolioa.
- **Kyky suunnitella omaa tulevaisuuttaan** edellyttää sitä, että opiskelija osaa tuoda esille suunnitelmiaan ja kiinnostuksen kohteitaan sekä tuetusti tehdä suunnitelmia niiden toteuttamiseksi.

PAIKALLISTUNTIJA

Osaamismerkin saaja on tutustunut lähiympäristöönsä ja mahdollisuuksiin hakeutua erilaisten palveluiden ja harrastusten pariin. Osaamistavoitteet liittyvät vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelmasuosituksen *yhteiskuntataitojen ja kulttuurintuntemuksen* sisältöihin.

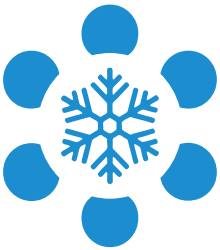
Osaamismerkin saaja osaa

- liikkua lähiympäristössään,
- käyttää lähialueensa palveluja sekä
- etsiä tuetusti itseään kiinnostavan harrastuksen tai yhteisön.

Ohje merkin myöntäjälle:

Merkin voi myöntää, kun jokainen kolmesta tavoitteesta on saavutettu. Osaamista voi osoittaa eri tavoin.

- **Lähiympäristössä liikkuminen** voi tarkoittaa esimerkiksi valmiuksia liikkua omassa naapurustossa sekä kodin ja koulun välillä. Liikkuminen voi tapahtua julkisilla kulkuneuvoilla, jolloin pitää osata myös lukea aikatauluja. Opiskelija tuntee kevyen liikenteen käytäntöjä ja osaa lukea karttaa esimerkiksi matkapuhelimesta.
- **Lähialueen palveluita** käyttääkseen opiskelijan tulee tietää mitä eri palveluita paikkakunnalla on ja missä ne ovat. Näitä voivat olla esimerkiksi terveyspalvelut, Kela, sosiaalitoimisto, TE-toimisto, päiväkoti, koulutuspalvelut, poliisi, kirjasto, nuorisotilat, liikuntapaikat, pankki ja mobiilipalvelut.
- **Harrastuksen tai yhteisön etsiminen** on mahdollista, kun opiskelija tuntee paikallista yhdistys- ja harrastustoimintaa ja pystyy ilmaisemaan omia kiinnostuksen kohteitaan.

KULTTUURINTUNTIJA

Osaamismerkin saaja on tutustunut suomalaisen yhteiskunnan ja kansalaisyhteiskunnan toimintaan ja lähtökohtiin sekä perehtynyt kulttuurisesti moniarvoisen yhteisön jäsenenä toimimiseen. Tavoitteet liittyvät vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelmasuosituksen *yhteiskuntataitojen ja kulttuurintuntemuksen* sisältöihin.

Osaamismerkin saaja osaa

- hahmottaa suomalaisen tapakulttuurin peruspiirteitä
- hahmottaa suomalaisen yhteiskunnan ja kansalaisyhteiskunnan toimintaa sekä
- hahmottaa suomalaista työelämää ja sen käytäntöjä.

Ohje merkin myöntäjälle:

Merkin voi myöntää, kun jokainen kolmesta tavoitteesta on saavutettu. Osaamista voi osoittaa eri tavoin.

- **Suomalaiseen tapakulttuuriin** liittyvää osaamista voi osoittaa toiminnassa muiden opiskelijoiden ja paikallisen väestön kanssa erilaisissa yhteisöissä, kuten oppilaitoksessa ja vierailukäynneillä eri järjestöissä ja palveluissa. Osaamista voi olla esimerkiksi itsensä esittely, tervehtiminen, ajoissa paikalle tuleminen, myöhästymisen pahoittelu tai omista tarpeistaan, kuten ruokavaliosta, kertominen.
- **Suomalaiseen yhteiskuntaan ja kansalaisyhteiskuntaan** voidaan tutustua erilaisten yhteiskunnallisten instituutioiden kautta, tutustumalla esimerkiksi erilaisiin vaikuttamisen kanaviin ja järjestöihin sekä vierailemalla museoissa. Opiskelijoiden kanssa voidaan tutustua myös arjen turvallisuustaitoihin, kansalaisyhteiskuntaan ja ympäristöstä huolehtimiseen sekä yhteiskunnan rakenteisiin (esim. verotus, terveydenhuolto ja sosiaaliturva).
- **Suomalaisen työelämän** peruspiirteiden hahmottaminen voi tarkoittaa kokemusta

työelämästä vapaaehtoistyön tai harjoittelun kautta, tai esimerkiksi kokemusasiantuntijan kertomana. Opiskelija on harjoitellut oman talouden hallintaa, ymmärtää työelämän ja vapaaehtoistoiminnan erot, omaa perustiedot työelämän käytännöistä (työpäivän pituus, työelämän oikeudet ja velvollisuudet, jne.) ja tuntee erilaisia ammatteja.

ARJEN KANSALAISTAITAJA

Osaamismerkkin saaja on saavuttanut kaikki Vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelmasuosituksen yhteiskuntataitoja, kulttuurintuntemusta sekä opiskelu- ja itsearviointitaitoja koskevat tavoitteet.

Osaamismerkkin saaja on harjoitellut monipuolisesti arjen kansalaistaitoja. Opiskelijan toiminnassa näkyy kiinnostus tutustua ympäröivään yhteiskuntaan ja kulttuuriin, oman osaamisen arvioimisen ja kuvaamisen taito, vuorovaikutus muiden opiskelijoiden, oppilaitoksen henkilökunnan ja asuinympäristön ihmisten kanssa sekä kaksisuuntainen kotoutuminen.

Osaamismerkkin saaja osaa:

- sitoutua koulutukseen osallistumalla säännöllisesti sen tapaamisiin ja eri toimintamuotoihin,
- toimia eri opiskeluympäristöissä,
- kuvata ja arvioida omaa osaamistaan,
- suunnitella tulevaisuuttaan opettajan tai opinto-ohjaajan kanssa,
- liikkua lähiympäristössään,
- käyttää lähialueensa palveluja,
- etsiä tuetusti itseään kiinnostavan harrastuksen tai yhteisön,
- hahmottaa suomalaisen tapakulttuurin peruspiirteitä,
- hahmottaa suomalaisen yhteiskunnan ja kansalaisyhteiskunnan toimintaa sekä
- hahmottaa suomalaista työelämää ja sen käytänteitä.

Ohje merkin myöntäjälle:

Merkkin voi myöntää, kun opiskelija on ollut läsnä koulutuksessa ja on osoittanut saavuttaneensa opiskelu- ja itsearviointitaitoihin, paikallistuntemukseen sekä kulttuurintuntemukseen liittyvät tavoitteet, jotka on kuvattu myös osaamismerkeissä: Osaava oppija, Paikallistuntija ja Kulttuurintuntija. Lisäksi osallistuja on voinut laatia koulutuksen aikana hänen osaamistaan kuvaavaa portfolioa. Osallistuja on myös saattanut osallistua säännöllisesti vapaaehtoistoimintaan.

3. Osaamismerkkien myöntäminen

Arjen kansalaistaitojen osaamismerkkiperheeseen kuuluvia osaamismerkkejä voidaan myöntää kahdella eri tavalla, paperisena tai digitaalisena. Sopivan menetelmän valintaan vaikuttavat erityisesti opiskelijoiden tietotekniset valmiudet.

MERKKIEN MYÖNTÄMINEN PAPERISENA

Arjen kansalaistaitojen osaamismerkkejä voi myöntää paperisina "todistuksina", joista käy ilmi myönnetyn merkin kuvaus ja tavoitteet. Tämän oppaan rinnalle on laadittu valmiita todistus pohjia, joita voi vapaasti hyödyntää kaikissa vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksissa. Todistus pohjat löytyvät osaamismerkkien verkkosivulta. Myönnettäessä osaamismerkkejä paperisina ei Open Badge Factory -palvelua tarvitse käyttää. Mikäli opiskelijoilla on sähköpostitilit, suositellaan osaamismerkkien jakamista digitaalisena. Jos opiskelijoille perustetaan koulutuksen aikana sähköpostitilit, voidaan alunperin paperisina jaetut merkit myös muuttaa sähköisiksi jälkikäteen.

MERKKIEN MYÖNTÄMINEN DIGITAALISENA (*Open Badge Factory ja Open Badge Passport*)

Arjen kansalaistaitojen osaamismerkkien käyttäminen digitaalisena edellyttää, että oppilaitoksella on *Open Badge Factory* -lisenssi ja opiskelijoilla on sähköpostiosoitteet ja tili *Open Badge Passportissa*.

a) Open Badge Factoryn käyttöönotto

Ellei oppilaitoksella ole vielä tiliä Open Badge Factoryssa, luokaa se ensin osoitteessa www.openbadgefactory.com. Kaikkien viiden osaamismerkkin käyttämiseen oppilaitos tarvitsee vähintään Basic-tasoisin lisenssin.

Käykää muokkaamassa organisaationne tietoja

- Etsi *Admin-työkaluista* kohta *Organisaation tiedot*
- Organisaatiolle kannattaa ladata ikonikuva, joka voi olla esimerkiksi osa logosta. Tämä parantaa organisaation ilmeen näkyvyyttä osaamismerkkien yhteydessä.
- Organisaation email on osoite, joka näkyy merkkien myöntämisen yhteydessä. Siksi sen on hyvä olla joku yleinen info-osoite eikä kenenkään henkilökohtainen sähköposti.
- Organisaation kuvaus on hyvä kirjoittaa, ja jos mahdollista, osa siitä myös muilla kielillä.

Osaamismerkkien käyttöönotto Open Badge Factoryssa

- Arjen kansalaistaitojen osaamismerkkejä hallinnoi teknisesti Opintokeskukset ry. Osaamismerkit niiden käytöstä kiinnostuneille oppilaitoksille jakaa Lotta Pakanen (lotta.pakanen@ok-sivis.fi). Ole yhteydessä Lottaan ja ilmoita, että oppilaitoksenne haluaa jakaa Arjen kansalaistaitojen osaamismerkkejä.
- Kun oppilaitoksellenne on myönnetty oikeus myöntää osaamismerkkejä, löytyvät ne Open Badge Factorysta *Suunnittelijan työkaluista* kohdasta *Muiden jakamat merkit*. Merkit tulee hyväksyä tätä kautta, jotta ne saa omaan käyttöönsä.

b) Opiskelijat: Sähköpostitilin luominen ja tili Open Badge Passporttiin

Vastaanottaakseen merkkejä, jokainen opiskelija tarvitsee sähköpostiosoitteen sekä tilin *Open Badge Passportiin* (<https://openbadgepassport.com/>). Tili on ilmainen ja se on saatavilla useilla eri kielillä. Opiskelijoiden kanssa voidaan käydä luomassa tilin jo etukäteen tai viimeistään siinä vaiheessa, kun opiskelija ottaa ensimmäistä merkkiä vastaan. Tärkeää on, että sähköposti on opiskelijan henkilökohtainen ja mahdollisimman pysyvä (ei mielellään esim. oppilaitoksen sähköpostiosoite)!

c) Digitaalisten osaamismerkkien myöntämisen prosessi

- Kun edellä mainitut toimenpiteet on tehty ja osaamistavoitteet saavutettu, voidaan opiskelijalle myöntää digitaalinen osaamismerkki. Osaamistavoitteet ja ohjeet niiden myöntämiseen on kuvattu tässä oppaassa. Lisäksi ne löytyvät Open Badge Factorysta jokaisen merkin tiedoista, kohdasta 3 Myöntäminen.
- Open Badge Factoryssa merkki myönnetään *Myöntäjän työkaluista*.
- Mene kohtaan **Myönnä merkki** ja valitse se osaamismerkki, jonka haluat myöntää
 - **Alalehdellä 2: Aseta merkin tiedot** voi kirjoittaa koulutuskohtaisia lisäyksiä merkin tietoihin Lisäys kriteerisivuun -kohtaan.
 - **Alalehdellä 3: Valitse vastaanottajat**, ilmoita osaamismerkkin saajien sähköpostiosoitteet
 - **Alalehdellä 4: Muokkaa viestiä** on valmis viestipohja, joka lähtee merkin myöntämisen yhteydessä opiskelijan sähköpostiin ja ohjeistaa merkin vastaanottamisen. Viestin alussa lukee oletuksena "Onneksi olkoon, Opintokeskukset ry on myöntänyt Sinulle digitaalisen osaamismerkkin!", joten kunkin osaamismerkkejä myöntävän oppilaitoksen tulee vaihtaa Opintokeskukset ry:n tilalle oman oppilaitoksensa nimi.
 - **Alalehdellä 5: Vahvista & myönnä**, tarkista tiedot ja paina kohta "myönnä merkki".
- Tämän jälkeen opiskelijat saavat sähköpostiinsa viestin, että heille on myönnetty digitaalinen osaamismerkki X. Merkin vastaanottaminen tapahtuu Vastaanota osaamismerkki -painiketta painamalla. Ellei opiskelija ole vielä kirjautunut Open Badge Passporttiin, pitää se tehdä viimeistään tässä vaiheessa.

4. Vinkkejä osaamismerkkien käyttöönottoon opiskelijaryhmissä

Arjen kansalaistaitojen osaamismerkkiperheen tavoitteena on tukea lukutaitokoulutuksessa kertyvää osaamista ja sen tunnistamista kokonaisvaltaisesti. Osaamismerkki kannattaa huomioida hyvin jo koulutuksen suunnitteluvaiheessa, jotta merkit kulkevat mukana koulutuksen eri vaiheissa. Tässä muutamia esimerkkejä siitä, miten merkkejä voi lukutaitokoulutuksissa hyödyntää.

"MITÄ SINÄ OSAAT?"

Osaan-verbin avaaminen on ensimmäinen askel osaamisen tunnistamiseen ja osaamismerkkien selittämiseen opiskelijoille. Osaatko ajaa autoa tai polkupyörää? Mitä kieliä osaat puhua? Kaikissa kielissä tällaista käsitettä ei edes ole, joten "Mitä sinä osaat?" kysymyksen sijaan voi kokeilla kysyä vaikka "Mistä sinut tunnetaan?", "Missä sinä olet hyvä?"

OSAAMISMERKIT NÄKYVIIN!

Tulosta osaamismerkki isoina kuvina luokan seinälle. Osaamismerkki löytyvät osaamismerkkien verkkosivuilta. Merkkin ollessa koko ajan näkyvillä, voidaan niihin viitata opetuksen lomassa monissa eri vaiheissa:

"Tulitko bussilla kouluun? Sinä osaat liikkua omassa kotikaupungissa" (Paikallisosaja merkki)

"Mitä sinä opit vierailulla? Sinä osaat kertoa siitä, mitä sinä osaat. Sinä osaat *arvioida* osaamistasi." (Osaava oppija merkki)

OSAAMISEN KOLLAASIT SEINÄLLE!

Visuaalisuutta voidaan hyödyntää myös laittamalla luokan seinälle isot fläppipaperit, joihin jokaiseen laitetaan yhden osaamismerkkin kuva. Ympäri aletaan kerätä yhdessä esim. kuvia, piirroksia ja sanoja liittyen kyseisen osaamismerkkin sisältöön. Lisäksi voidaan kerätä kuvia siitä, mitä kurssilla on tehty kriteereiden täyttämiseksi (käyty retkillä, opeteltu liikkumaan kaupungilla jne.). Näin kurssin aikana kertyy seinälle upea osaamisen kollaasi ja samalla tehdään koko ajan näkyväksi kurssilaisten jatkuvasti kertyvää osaamista!

OSAAMISMERKIT LUKUTAIDON TUKENA -VIDEO

Arjen osaamismerkeistä on tehty opiskelijoille suunnattu esittelyvideo "Osaamismerkit lukutaidon tukena". Video löytyy Youtubesta ja osaamismerkkien verkkosivuilta. Videota voi katsoa pysäyttellen ja useaan kertaan. Videossa oleva grafiikka on saatavilla myös kuvamuodossa, joten myös sitä voi hyödyntää opetuksessa.

MERKKIEN NIMET VAIKEITA? VÄRIT AVUKSI!

Arjen kansalaistaitojen -osaamismerkkiperheen merkit on nimetty niin, että ne näyttävät tyylikkäänä ja informatiivisina myös ulkopuolisille. Varsinkin alussa merkkien sanamuodon selittäminen voi olla vaikeaa, joten niihin voi viitata vaikka värien perusteella "vihreä merkki", "punainen merkki" jne.

PORTFOLION KOOSTAMINEN

Fyysisen portfoliokansion laatiminen voi olla kiinnostavaa ja palkitsevaa kaikille opiskelijoille. Kerätäkää esim. merkkikohtaisesti materiaalia: Valokuvia, lehtileikkeitä, piirroksia, järjestöjen esitteitä, itse kirjoitettuja sanoja, tehtyjä tehtäviä, vaikka kuvia puunlehtiä, mitä vaan, mikä muistuttaa koulutuksessa opitusta ja koetusta!

TOISTO-TOISTO-TOISTO

Osaamismerkit ovat kohtuullisen uusi asia myös monille meille kasvatusalan ammattilaisille, joten on ymmärrettävää, etteivät ne aukea hetkessä lukutaito-opiskelijoille. Kärsivällisyys palkitaan!

VINKKEJÄ OSAAMISMERKKIEN JAKAMISEEN

Jos koulutukseen kuuluu tietotekniikkaopintoja, kannattaa digitaalisten osaamismerkkien käyttöönotto (sähköpostitilien luominen ja digitaalisten osaamismerkkien vastaanottaminen) sijoittaa niihin.

Paperitse tai digitaalisesti jaettavien osaamismerkkien rinnalla kurssilaisille voi antaa pahvisen passivihkosen, johon kerätään osaamismerkkejä tarroina. Tarroja voisi jakaa opiskelijoille pitkin kurssia, ei ainoastaan sen lopussa. Ensimmäisen osaamismerkkin voisi saada vaikkapa jo kuukauden päästä kurssin alkamisesta, jos siihen liittyvät asiat ovat kurssilaisella hallussa.

Tehkää osaamismerkkien jakamisesta juhla! Osaamismerkit ovat hyvä tapa tuoda esille osaamisen kertymistä jo koulutuksen aikana ja samalla tukea opiskelijoiden opiskelumotivaatiota. Jakakaa osaamismerkit vaikka joulujuhlan yhteydessä ja tehkää oppimisesta juhlaa!

LISÄTIETOA

OSAAMISMERKEISTÄ:

www.opintokeskukset.fi/toiminta

www.bit.ly/lukutaitokoulutus

TAULUKKO: Arjen kansalaistaitojen -osaamismerkkiperheen osaamismerkit, niiden osaamistavoitteet, ohjeet myöntäjälle sekä vinkkejä osaamisen kehittämiseen osana koulutusta.

Osaamistavoite	Ohje myöntäjälle (esimerkkejä tavoista, joilla osaaminen voidaan osoittaa)	Miten kehittää osaamista osana koulutusta?
OSALLISTUVA OPPIJA		
Opiskelija osaa sitoutua koulutukseen osallistumalla säännöllisesti sen tapaamisiin ja eri toimintamuotoihin.	Opiskelija osallistuu säännöllisesti koulutukseen ja sen eri toimintamuotoihin. Merkki voidaan myöntää kurssin ollessa vielä käynnissä - esimerkiksi silloin, kun kurssista on käyty puolet ja osallistuja on ollut pääsääntöisesti paikalla eri toimintamuodoissa.	Osallistumista voidaan tuoda opiskelijoille näkyväksi esim. seinälle laitettavien lukujärjestysten avulla. Esimerkiksi viikon ajan niihin väritetään milloin opiskelija on paikalla ja viikon loppuun katsotaan omaa osallistumista. Myöhästymiset ja aikaiset lähdöt voidaan merkitä myös ja pohtia viikon jälkeen tavoitetta jatkolle. Retkiltä voidaan kerätä esitteitä tai ottaa kuvia, joita kerätään portfolioon.
OSAAVA OPPIJA		
Opiskelija osaa toimia eri opiskeluympäristöissä	Opiskelija on aktiivinen opetustilanteissa ja vierailuilla, tekee annetut tehtävät koulussa ja kotona, ilmoittaa poissaoloista, ja huolehtii, että opiskelutarvikkeet ovat mukana.	Aktiivisuutta eri opiskeluympäristöissä voidaan tukea harjoittelemalla ennen vierailuja esittäytymisiä ja perustietojen kertomista itsestä. Poissaoloviestien kirjoittamista ja lähettämistä voi harjoitella oppitunnilla. Opiskelija voi opetella käyttämään puhelimeen tallennettua malliviestiä. Opiskelutarvikkeista huolehtimista voidaan harjoitella, vaikka menemällä yhdessä kauppaan, josta voi ostaa esimerkiksi teroittimen tai kumin, jos sellaista ei ole.
Opiskelija osaa kuvata ja arvioida omaa osaamistaan.	Opiskelija osaa suullisesti, hymiöillä tai muita merkkejä hyödyntämällä kertoa, mitä osaa ja mitä ei osaa. Opiskelija on tehnyt portfolioa.	Tehtävien tekemisen jälkeen voidaan arvioida esimerkiksi värilappujen tai hymiöiden avulla, miten tehtävä sujui (vihreä: osaan, keltainen: osaan vähän / melkein, punainen: on vaikea). Portfolion keräämisessä tärkeää on jonkin ajan jälkeen katsoa vanhoja tehtäviä ja verrata niitä uudempiin.
Opiskelija osaa suunnitella tulevaisuuttaan opettajan tai opinto-ohjaajan kanssa.	Opiskelija osaa tuoda esille suunnitelmiaan ja kiinnostuksen kohteitaan tulevaisuuden suhteen. Opiskelija osaa tuetusti tehdä suunnitelmia niiden toteuttamiseksi.	Kurssilla voidaan vierailla erilaisissa kouluissa ja haastatella niiden opiskelijoita. Vaihtoehtoisesti voidaan kutsua omaan kouluun asiantuntijoita kertomaan jatkopoluista. Myös erilaisilla työpaikoilla voidaan vierailla. Ammattisanaston opiskelun yhteydessä voidaan pohtia omia vahvuuksia ja heikkouksia. Tulevaisuuden suunnittelua voidaan harjoitella esim. piirtämällä: "Piirrä, missä olet vuoden / viiden vuoden / kymmenen vuoden päästä".

Osaamistavoite	Ohje myöntäjälle (esimerkkejä tavoista, joilla osaaminen voidaan osoittaa)	Miten kehittää osaamista osana koulutusta?
PAIKALLISTUNTIJA		
Opiskelija osaa liikkua lähiympäristössään.	Lähiympäristössä liikkuminen voi tarkoittaa esimerkiksi valmiuksia liikkua omassa naapurustossa sekä kodin ja koulun välillä. Liikkuminen voi tapahtua julkisilla kulkuneuvoilla, jolloin pitää osata myös lukea aikatauluja. Opiskelija tuntee kevyen liikenteen käytäntöjä ja osaa lukea karttaa esimerkiksi matkapuhelimesta.	Millä sinä tulet kurssille? Katsotaan yhdessä esimerkiksi reittioppaasta onko kyseinen kulkuneuvo nopein. Google mapsin tai paikkakunnan oman reittioppaan hyödyntäminen retkillä. Katsotaan yhdessä ennen retkeä kartasta reittejä. Katsotaan millä julkisella kulkuneuvolla ja mihin aikaan kannattaa mennä.
Opiskelija osaa käyttää lähialueensa palveluja.	Lähialueen palveluita käyttääkseen opiskelijan tulee tietää mitä eri palveluita paikkakunnalla on ja missä ne ovat. Näitä voivat olla esimerkiksi terveyspalvelut, Kela, sosiaalitoimisto, TE-toimisto, päiväkotit, koulutuspalvelut, poliisi, kirjasto, nuorisotilat, liikuntapaikat, pankki ja mobiilipalvelut.	Mikä on oma lähikauppa? Entä terveyskeskus? Miten siellä toimitaan? Valokuvien ottaminen oman kodin lähiympäristöstä auttaa kertomaan millaisia palveluja omassa lähiympäristössä on. Voi myös piirtää kartan omasta lähiympäristöstä.
Opiskelija osaa etsiä tuetusti itseään kiinnostavan harrastuksen tai yhteisön.	Harrastuksen tai yhteisön etsiminen on mahdollista, kun opiskelija tuntee paikallista yhdistys- ja harrastustoimintaa ja pystyy ilmaisemaan omia kiinnostuksen kohteitaan.	Yhdistys- ja harrastustoimintaan voidaan tutustua kursilla yhdessä ja katsoa sen jälkeen löytyisikö kiinnostuneille oman kodin läheltä vastaavaa toimintaa. Opiskelijat voivat valita vierailukohteista yhden, jossa käyvät tekemässä vapaaehtoistyötä vaikka pareittain.
KULTTUURINTUNTIJA		
Opiskelija hahmottaa suomalaisen tapakulttuurin peruspiirteitä	Suomalaiseen tapakulttuuriin liittyvää osaamista voi osoittaa toiminnassa muiden opiskelijoiden ja paikallisen väestön kanssa erilaisissa yhteisöissä, kuten oppilaitoksessa ja vierailukäynneillä eri järjestöissä ja palveluissa. Osaamista voi olla esimerkiksi itsensä esittely, tervehtiminen, ajoissa paikalle tuleminen, myöhästymisen pahoittelu tai omista tarpeistaan kuten ruokavaliosta, kertominen.	Harjoitellaan koulussa kertomaan oma nimi, missä asuu ja mistä on kotoisin. Näillä lauseilla opiskelijat voivat esittäytyä vierailuilla. Puhutaan missä tilanteissa Suomessa kätellään ja harjoitellaan sitä vierailulla. Harjoitellaan koulussa myöhästymisen pahoittelua ja sen kertomista, mitä ei syö ruokailutilanteissa. Keskustellaan tapakulttuurien välisistä eroista.

<p>Opiskelija osaa hahmottaa suomalaisen yhteiskunnan ja kansalaisyhteiskunnan toimintaa.</p>	<p>Suomalaiseen yhteiskuntaan ja kansalaisyhteiskuntaan voidaan tutustua erilaisten yhteiskunnallisten instituutioiden kautta, tutustumalla esimerkiksi erilaisiin vaikuttamisen kanaviin ja järjestöihin sekä vieraillemalla museoissa. Opiskelijoiden kanssa voidaan tutustua arjen turvallisuustaitoihin, kansalaisoikeuksiin ja ympäristöstä huolehtimiseen sekä suomalaisen yhteiskunnan rakenteisiin (esim. verotus, terveydenhuolto ja sosiaaliturva).</p>	<p>Vierailaan erilaisissa instituutioissa, vaikka opiskelijoiden toiveiden mukaan.</p> <p>Tutustutaan taiteeseen, ruoka- ja juhla-kulttuuriin sekä juhlapyyhiin, tehdään vierailuja ja tehdään niihin liittyviä vierailukäyntejä.</p> <p>Laitetaan yhdessä ruokaa ja järjestetään juhlia. Tutustutaan eri maiden juhla-kulttuureihin ja musiikkiin katsomalla netistä videoita.</p> <p>Vaikuttamisen kanavia voidaan opiskella katsomalla Ylen Selkouutisista yhteiskunnallisia uutisia (pysäytellen, selittäen, keskustellen).</p> <p>Vaalien aikaan voidaan tutustua vaalimateriaaleihin, kuviin ja videoihin. Luokkaan voidaan simuloida vaalihuoneiston toiminta (opiskelijat vaalitoimitsijoina ja äänestäjinä).</p> <p>Ympäristöstä huolehtiminen voi olla esimerkiksi vierailuja kirpputoreilla, pyöräilyn opettelua, kotitalousjätteen lajittelua, materiaalien uudelleenkäyttöön motivointia esim. katsomalla aiheeseen liittyviä videoita.</p>
<p>Opiskelija osaa hahmottaa suomalaista työelämää ja sen käytäntöjä.</p>	<p>Suomalaisen työelämän peruspiirteiden hahmottaminen voi tarkoittaa kokemusta työelämästä vapaaehtoistyön tai harjoittelun kautta, tai esimerkiksi kokemusasiantuntijan kertomana.</p> <p>Opiskelija on harjoitellut oman talouden hallintaa, ymmärtää työelämän ja vapaaehtoistoiminnan erot, omaa perustiedot työelämän käytännöistä (työpäivän pituus, työelämän oikeudet ja velvollisuudet) ja tuntee erilaisia ammatteja.</p>	<p>Opiskelijoille jaetaan Papunetillä (papunet.net) rakennettu kuvasanasto työelämän keskeisistä sanoista.</p> <p>Vapaaehtoistyön yhteydessä voidaan tehdä työsopimus ja vastaanottaa työtodistus. Samalla tutustutaan työ-kulttuuriin.</p>
<p>ARJEN KANSALAISTAITAJA</p>		
<p>Osaamismerkki 1–4 saavutettu.</p>	<p>Opiskelijalle on myönnetty osaamismerkki 1–4.</p>	
<p>Muu näyte arjen kansalaistaitojen osaamisesta</p>	<p>Opiskelija on osallistunut säännöllisesti vapaaehtoistoimintaan.</p> <p>Opiskelija on kerännyt osaamisestaan kattavaa portfolioa.</p>	<p>Fyysisen portfolio-kansion laatiminen voi olla kiinnostavaa ja palkitsevaa kaikille opiskelijoille. Kerätkää esim. merkkikohtaisesti erilaisia materiaaleja: Valokuvia, lehtileikkeitä, piirroksia, järjestöjen esitteitä, itse kirjoitettuja sanoja, tehtyjä tehtäviä, vaikka kuvia puunlehtiä, mitä vaan, mikä muistuttaa koulutuksessa opitusta ja koetusta!</p>

**TÄMÄ OPAS JA
OSAAMISMERKKIEN
LISÄMATERIAALIT LÖYTYVÄT
MYÖS OSOITTEISTA:**

www.opintokeskukset.fi/toiminta
www.bit.ly/lukutaitokoulutus

**ARJEN KANSALAISTAITOJEN
OSAAMISMERKKIPERHE**

on tehty
osana Suomen Kansanopistoyhdistys ry:n ja
Opintokeskukset ry:n Kotoutumisvalmiuksien
tukeminen ja osallistavat opintopolut
-yhteishanketta (2017–2019).

Hanketta rahoitti Opetus- ja kulttuuriministeriö.